

О СУСРЕТИМА У ЈЕЗИКУ

(Марина Јањић, Илијана Чутура, *Простор, време, друштво – сусрети у језику*, Педагошки факултет у Јагодини, Јагодина, 2012, 245 стр.).

Жњижевни језик није само језик књижевних дјела него треба да буде и језик свакодневне комуникације, дневне штампе и других медија и при томе је важно да се реализује као језик у употреби који поштује прописане норме. Да ли је тако са српским књижевним, стандардним језиком? Да ли језик, на релацији друштво – језик, губи битку у савременим друштвеним токовима? То су неке од мисли које се намећу при читању књиге *Простор, време, друштво – сусрети у језику* др Марине Јањић и др Илијане Чутуре.

Књига *Простор, време, друштво – сусрети у језику* др Марине Јањић и др Илијане Чутуре објављена је 2012. године, а издавач је Педагошки факултет у Јагодини. Структуру књиге чини тринаест огледа из савремене србистике, тематски повезаних. Тематски оквир је најбоље насловом сугерисан, али баш такав наслов побуђује и низ асоцијација као што и садржаји огледа из књиге отварају врата за даља лингвистичка истраживања.

У савременом друштву све јасније се примјећују глобалистичке тенденције које иницирају бројне промјене у различитим друштвеним областима, али и на културном плану, па самим тим долази до промјена и у језику којим се дата култура отјелотворује. Огледи указују на могуће утицаје друштвених промјена на иновације у језику, које могу обогатити језик (лексички фонд), али и нарушити љепоту и норму језика. Категорија мјесто доживљава се као простор на коме „живи“ српски језик. Конкретно пажња је посвећена призренско-тимочком дијалекту, али не примарно са становишта дијалектологије него са становишта примјењене лингвистике, гдје је тежиште стављено на то колико одређена популација прихвата, поштује и користи призренско-тимочки дијалекат.

Колико језиком можемо сагледати давну, у заборав потиснуту прошлост, најбоље предочава први оглед из књиге, насловљен „*Границе нашеј језика су границе нашеј свети*“ – на изабраним примерима српске ми-

шолошке ономастике (11-27). У овом раду аутори кроз семантичко-етимолошку перпективу митолошке ономастике усмјеравају пажњу на, у језику окамењена, најчешће у топонимима, вјеровања, обичаје, трагове старе словенске и (старо)српске културе предхришћанског доба. Објашњавајући семантику и етимологију имена одабраних божанстава словенског пантеона ова имена указују на заборављене везе између тих божанстава, људских вјеровања и топонима и хидронимима који су и данас званични називи појединих мјеста у Србији и Босни и Херцеговини (*Озрен, Видошина – брдо код Сарајева, Видово поље, Видова планина, Требевић, Требиње, Требац, Јасшребаци, Дунав, Морава, Морача*).

Осврћући се на прошлост Марина Јањић и Илијана Чутура у огледу *Турцизми у српском језику* посматрају утицај турцизама на лексику српског језика (31-39). Иако је у србистици о турцизмима доста писано, аутори не споре општи закључак да су бројни турцизми саставни дио лексичког фонда српског језика којем би тешко било наћи замјену, али у свом раду настоје објаснити начине одомаћивања турцизама у нашем језику и указати на појаву њихове семантичке нијансираности појединих турцизама.

Док су у прошлости (до 18. вијека) турцизми неометано улазили у српски језик, у савременом добу то чине англицизми, о чему се у овој књизи такође доста промишља и пише. Међутим, ауторе не интересују само узроци и посљедице све интензивнијег уплива англицизама него и конкретни контексти гдје заживљавају и гдје се користе а како је истраживање показало, врло често је ријеч о неадаптираним ријечима из енглеског језика, које су понајчешће и сасвим сувишне. Најплодније тло за укорјењивање англицизама и неадаптираних енглеских ријечи јесте језик младе популације, па су аутори истраживали однос младих Врањанаца према англицизмима, а резултати и закључци до којих су дошли заиста су вриједни пажње. О језику младих у књизи се нашло неколико огледа, а то су: *Говор младих Врањанаца: од дијалектизма до англицизма* (43-52), *Дискурс младих на дијалектском подручју: урбани дијалекти као резултат језичке хибридикације* (55-72), *Језичка акулишурација и интерференције у говору средњошколаца – на примјеру рецеиције нових англицизама* (75-87). Млади Врањанци остају вијерни дијалекту, при томе књижевни језик „поштују, али не користе“ изузев кад морају, али у жељи да буду другачији, посебни и модерни, радо прихватају ријечи из енглеског језика па су аутори књиге забиљежили примјере

онеобиченог језика попут ових: *Бесџе ли на њарџи? Цеџај си! Ђе иџемо ли да изблејимо?*

Иако млади са других дијалекатских подручја српског језика разумљиво не користе језичке специфичности говора призренско-тимочког дијалекта, веома су слични са својим вршњацима са југа Србије по томе што су отворени за помодне англосрбизме, па се као општи проблем намеће појава језичке хибридизације на шта је овом књигом скренута пажња.

Огледи *Тајна у роману Чварчић Милисава Савића – иџенџиџеџи ликова, нараџора и ауџора* (203-220) и *Линџивџиџичке “џеме” у роману Чварчић Милисава Савића* (223-239) из домена текстуалне анализе, у ствари обухватају и проблематику везану за говор омладине с обзиром да је посматран језик главне јунакиње петнаестогодишњакиње Чварчића. Тиме се показује да је за цјеловиту лингвистичку анализу било књижевног текста, било неког другог дискурса или свакодневног говора, потребан вишеаспектан приступ.

У радовима (*Анџло*)срџски књижевни језик у оџлегалу џоџуларних женских часоџиса (91-104) и *Функционалноџилска џомерања у илустџрованим женским часоџисима* (107-121) предочено је какву лектуру читају многе жене, али и оно што наизглед изгледа безлазлено – како се путем таквог штива шири „језички англохолизам, тј. опијеност неконтролисаним уношењем свакојаких елемената и појава из енглеског језика у српски“ (95), што најбоље показује да оно што је намијењено ширем аудиторијуму не његује правилан стандардни српски језик, као што би требало него, напротив, чини супротно. Бројни примјери илуструју ово запажање: *Letni look, Hair promene, Ideje za letnji stajling, Animal printovi su popularni svakog leta, After all, tu je i moj biološki sat koji valjda otkucava. Deca su, kako lepo kaže Deepak Chopra – a gift from God* (92-93).

Слично новинама, али и изразитије од њих електронски медији брзо шире информације, али уједно нуде и забавне садржаје, па на скали приоритета шире популације заузимају претежнију позицију од књига. Свакодневна и све масовнија комуникација путем електронских медија постаје саставни дио савременог живота, а на плану језика којим се реализује таква комуникација уочавају се језичке специфичности које се лако примјећују, али ријетко постају предмет лингвистичке анализе и озбиљнијих лингвистичких промишљања. Свјесни да се треба „подробније позабавити новим облицима комуникације“ (149-150) аутори то чине у огледу *Језик фејсбука – нови иџенџиџеџи џлобалиџиџичких кому-*

никација (149-164) гдје анализирају употребу српског језика на најпопуларнијој мрежи на свијету – фејсбуку и предочавају стилске и лингвистичке карактеристике језика фејсбука. Посматрајући тај тзв. нетговор или онлајнговор запажају да, када је у питању српски језик, долази до одступања од норматива на свим језичким нивоима почевши од ортографије. Превласт преузима латиница, када је у питању избор писма, али и она трпи утицаје империјалног језика што се најприје примјећује приликом писања африката јер умјесто утврђених графема пишу се енглески диграфи. Правописна правила се ријетко поштују, врло често се и намјерно крше па се велико слово може појавити и тамо гдје га најмање очекујемо (на крају ријечи). У циљу онеобичавања језичког исказа, а надаље услјед брзине комуникације и жеље да се изразе и емотивна стања у том виртуелном свијету јављају се и бројни емотикони, којима се често „попут пиктографског писма (...) конструише цео исказ“ (156). На лексичком нивоу аутори су запазили велики број неадаптираних англицизама односно ријечи из енглеског језика, који поред смањеног броја ријечи при формирању реченица, клишеа и једноличности не могу „ни на који начин допринети богаћењу вокабулара“ (162).

Посматрајући савремене друштвене токове који иду у смјеру глобализације, М. Јањић и И. Чутура проучавају метафору као моћно језичко средство „концептуализације стварности“ у огледу *Русија и Србија: у Европској унији или ван ње? – метафоризацијом до концепције стварности* (стр. 125-145) у коме се отварају „питања наднационалног у односу на национално, тј. унификације културног идентитета у односу на различитост културних ентитета“ (129). Овим огледом су отворена занимљива питања, иако се чини можда мало претенциозно поређење метафоризације појмова у вези са Европском унијом, у руском и српском дискурсу штампаних медија.

Књига *Просјор, време, друштво – сусрећи у језику*, која даје смјернице за даља лингвистичка истраживања покренутих тема, намијењена је лингвистима, у првом реду србистима од којих се највише очекује да брину о очувању српског језика и његове норме. Због допадљивог стила писања и обрађених актуелних тема везаних за језик, али и за друштвене и културне токове, препоручујемо је и ширем аудиторијуму. У књизи су ненаметљиво и једноставно назначене обавезе и бриге наставника српског језика и оних који су одговорни за садржај наставног плана и програма и наставу српског језика. Крајњи циљ је јасан, сви смо позвани и прозвани да његујемо свој матерњи језик, да богатимо лексички фонд

тог језика и да бринући о језику мислимо о културним и националним вриједностима свог народа, не потцијењујући, али и не прецијењујући друге културе и народности.

